

VÁRAK, KASTÉLYOK, TEMPLOMOK Történelmi és örökségturisztikai folyóirat

NAGY SZABOLCS

Utolsó lapszámához ért 2013 decemberében a Várak, kastélyok, templomok folyóirat. A kiadvány kilenc év ötvenhárom lapszámában biztosított teret színes, közérthető, egyben tudományos igényű írásoknak a műemlékek iránt érdeklődő, vagy azokkal hivatásszerűen foglalkozó olvasók számára. Az alábbi rövid ismertetés mindazonáltal nem búcsúztatója kíván lenni a folyóiratnak: a folytatás ugyan egyelőre bizonytalan, de nem reménytelen.

A lap felépítése, jellege és magas színvonala az eltelt közel egy évtized alatt nem sokat változott. A *Műhely* rovatban közölt írások mutatták be általában az újabb kutatási eredményeket, különös hangsúllyal a régészet és művészettörténet, illetve (kisebb arányban) a történelem szakterületeire. Jellemzően a *Krónika* rovat tartalmazta a szűkebb értelemben vett történelmi, hadtörténelmi tárgyú tanulmányokat, melyek leginkább az írott és képi forrásanyag értékelésére alapoztak. A várostromokat, hadjáratokat, életmódot és életrajzokat feldolgozó cikkek mellett itt kapott helyet néhány műemlék ismertetése, a Kárpát-medencén túlról is. Kellemes színfoltot jelentett a folyóirat középső (akár ki is emelhető) lapjain található *Galéria* rovat, két-két vár, kastély (ritkábban templom) archív felvételével vagy korai rajzi ábrázolásával. A teljes oldalt kitöltő képpárokat az adott műemlék történetének rövid leírása kísérte. Az *Útikalauz* rovat szerzői egyes régi épületek történelmi és építészeti bemutatásával csalogatták az olvasót hazai és Kárpát-medencei felfedezésekre, továbbá ismertettek számos távoli, sokunk számára talán elérhetetlen nagyszerű emléket is. A folyóirat záró, *Kaleidoszkóp* rovata színvonalas könyvismertetéseket tartalmazott, valamint különböző örökségturisztikai eseményekre hívta fel az olvasók figyelmét.

Ha a *Várak, kastélyok, templomok* létrejöttét, működését mint történelmi jelenséget vizsgáljuk, feltehetjük a klasszikus kérdést: kinek használt, ki nyert vele? Az alábbiakban e kérdés mentén tekintjük át, mit köszönhetünk a folyóiratnak, mely – kellő érdeklődés esetén – évkönyvek formájában és talán a világhálón viheti tovább küldetését.

„Küldetésünk meghatározó gondolata szerint meg kellett teremteni annak a feltételeit, hogy a szakma képviselői és a lelkes amatőrök egy helyen dolgozhassanak.” Az érdekelt felek közül lássuk tehát először a műemlékekkel foglalkozó szakmák képviselőit: ha a lap egy-egy számát kezükbe veszik, bizonyára mindannyian szívesen elmerülnek a kiváló fotók, archív felvételek, metszetek böngészésében. Azonban ha valaki megkérdezné tőlük, kinek szól a kiadvány, azt hiszem, nagyjából egyöntetű választ adnának: természetesen elsősorban az érdeklődőknek, a „lelkes amatőröknek”. Valóban, a cikkek hossza, a képek és

a szöveg aránya nem a szakfolyóiratokra emlékeztet, s a jó minőségű fotókhoz, színes ábrákhoz sem igazán szoktunk hozzá a szűkebb értelemben vett szakmai kiadványok körében.

Mégis, azt gondolom, a folyóirat működésének egyik nagy nyertese maga a történész, műemlékes szakma volt. A *Várak, kastélyok, templomok* a párbeszéd terepét kínálta fel a kutatók és az érdeklődők számára. A történelemtudomány és az örökségvédelem hivatásos képviselőinek lehetőséget adott, hogy legújabb eredményeiket rövid, közérthető és – az illusztrációknak hála – vonzó formában mutassák be; s ezáltal maguk is tegyenek a szakma bezárkózása ellen. A párbeszéd kétoldalúságát (a közvetlen olvasói visszajelzéseken túl) a szűk szakmán kívüli szerzők cikkei biztosították. Az ő írásaik jó visszajelzésként szolgáltak arra vonatkozóan, mely kérdések és területek keltik fel leginkább a szélesebb körű érdeklődést.

A folyóiratban közölt írások tárgyának változatossága mind a szakembereket, mind az érdeklődőket vonzhatta. Ízlésüknek megfelelően válogathattak a rangos történészek, művészettörténészek írásai, a friss ásatási beszámolók és a hazai, Kárpát-medencei, európai vagy Európán kívüli műemlékek ismertetései közül. Ez a rendkívül széles választék a tárgyalat emlékek korát illetően is érvényesült. Bár a vonatkozó cikkek számát tekintve a régészeti jellegű közleményeknél a középkorra és kora újkorra, míg a történeti tárgyú írásoknál a kora újkorra és újkorra esett a fő hangsúly, a megelőző és későbbi korszakokat is képviselték a szakma elismert kutatóinak tanulmányai. A dolgozatok által felölelt tág időhatárt (az őskortól a 20. századig) a folyóirat egyik fontos erényének tarthatjuk. E színvonal tekintetében beszédes az egyes lapszámok szerzőinek sora: a lap lényegében már indulásától komoly tekintélyre tett szert a hivatásos kutatók körében, s ezt sikerült is mindvégig megtartania.

Mit nyertek – a fentiekén túl – azok az olvasók, akik csak szabadidejükben foglalkoznak a múlt építészeti emlékeivel? A szemet gyönyörködtető, rendkívül gazdag illusztrációs anyag önmagában is értékessé és vonzóvá tette a kiadványt, s az írások egyszerre közérthető és tudományos stílusával együtt nagyban hozzásegített a műemlékek jobb megismeréséhez és megértéséhez. Ezen kívül beszámolók tájékoztattak a különböző „vármentő” kezdeményezésekről, az örökségturisztikai ajánlások pedig színvonalas eseményekre, elismerésre méltó tevékenységekre hívták fel a figyelmet.

A fentiekből szinte természetesen következik, hogy számolnunk kell egy további tényezővel, mely a folyóirat működésével sokat nyert, s ezek maguk a várak, templomok, kastélyok. Talán nem túlzás kijelenteni, hogy a műemlékek védelmének és megőrzésének alakulását (hivatali szervezetektől és jogszabályi háttértől függetlenül) hosszú távon elsősorban a társadalmi igények és elvárások határozzák meg. Éppen ezért becslendő minden törekvés, mely segít tudatosítani, milyen jelentős örökségnek vagyunk birtokában. Azt hiszem, nem lehet kétséges, hogy a lap valóban sokat tett ezen a téren az építészeti emlékek megismertetése, megszerettetése által. Reméljük, hogy küldetését, ha megváltozott formában is, de hamarosan folytatni tudja. A fejleményekkel, a folyóirat további sorsával kapcsolatban a *Várak, kastélyok, templomok* honlapjára érdemes ellátogatni (<http://www.varlap.hu>).